

הרב מאיר סילמן

בדיקת 'מוך דחוק' לאחר השקיעה

שאלה

אישה עשתה 'הפסק טהרה' קודם השקיעה, ונזכרה רק אחרי שקיעת השמש לעשות 'מוך דחוק', אך עדיין לפני צאת הכוכבים. האם תבדוק את עצמה ב'מוך דחוק', או כיוון שעברה השקיעה כבר אין תועלת בבדיקה זו?

תשובה

במשנה¹ הובאה מחלוקת בנוגע לזמן שבו יש לעשות את בדיקת ההפסק הטהרה כדי שזו תוציא את האישה מחזקת רואה דם לחזקת שאינה רואה דם, כלומר שאנו מניחים שהדימום נגמר. תנא קמא² וחכמים³ סוברים שהפסק טהרה, אף על פי שנעשה בשחרית, כלומר בתחילת היום, עולה לה. לעומתם לרבי יהודה אין ההפסק מועיל אלא אם הוא נעשה ביום השביעי לנידתה מזמן מנחה קטנה, שהוא שעתיים וחצי זמניות לפני השקיעה.

בגמרא⁴ מובאת ברייתא:

תניא, אמרו לו לרבי יהודה: אלמלי ידיה מונחות בעיניה כל בין השמשות – יפה אתה אומר, עכשיו אימר עם סלוק ידיה ראתה.

חכמים דוחים את דעת רבי יהודה, בטענה שאין תועלת בהקפדה שהבדיקה תהיה סמוכה לסוף היום, הרי בכל אופן הבדיקה היא בזמן מסוים, ואין ודאות שלא יהיה דם בכל אחד מהרגעים שאחרי הבדיקה, עד תחילת היום הבא. אף לדעתו המחמירה של רבי יהודה, שמצריך בירור יותר טוב, הבדיקה היא סמוך לשקיעה, לפני בין השמשות, ולא במהלך בין השמשות עצמו, שהרי היא לא יכולה⁵ לעשות בדיקות הפסק טהרה ברצף במשך כל זמן בין השמשות. אמנם הרשב"א⁶ הורה שיש להוסיף עוד בדיקה, בזמן בין השמשות, כהשלמה להפסק הטהרה:

1. נידה סח ע"א.
2. ביום השביעי לנידתה.
3. אף ביום השני לנידתה.
4. נידה שם ע"ב.
5. בנידה נג ע"א מובא בהקשר אחר שיש אפשרות לבדיקה כל בין השמשות. ומתורץ בהגהות שלמת אליהו, שכדי להשאיר חזקת טהרה מועיל מוך דחוק וזה הנושא בדף נג ע"א, אך לא יועיל להוציא מחזקת טומאה לחזקת טהרה, אלא בדיקת חורין וסדקים.
6. רשב"א, תורת הבית הקצר בית ז שער ה כד ע"א.

לעולם יהא אדם מלמד בתוך ביתו שתהא האישה בודקת עצמה יום הפסק טהרה
במוך דחוק, ויהא שם כל בין השמשות שזו בדיקה מוציאה מידי כל ספק.
וכן כשהביא⁷ את הדעה שאפשר להפסיק בטהרה אף ביום הראשון לנידתה, כתב שקיים
מנהג לעשות מוך דחוק:

שמעינן מינה דראשון כשני דכיון דפסק פסק, וכ"ש עכשיו שהורגלו במוך דחוק
שאיין לך בדיקה גדולה מזו.

ה'בית יוסף'⁸ הביא את דברי הרשב"א:

ולי מה יקרו דברי הרשב"א שכתב בתורת הבית הקצר וז"ל לעולם ילמד אדם
בתוך ביתו שתהא האשה בודקת יום הפסק טהרתה במוך דחוק ושיהא שם כל בין
השמשות שזו הבדיקה מוציאה מידי כל ספק עכ"ל ורבינו שהעתיק דבריו לא
ידעתי למה השמיט תיקון זה שהוא כאילו ידיה בין עיניה כל בין השמשות דתו
ליכא לספוקי כלל.

מדבריהם עולה שמהותה של בדיקת מוך דחוק היא השלמה לבדיקת הפסק טהרה,
כהוספת בירור שאין דם גם אחרי בדיקת הפסק הטהרה עד סוף בין השמשות, שכך
מבורר יותר שהיום נגמר ללא דימום והיום הבא מתחיל נקי. אכן, אם כבר עברה
השקיעה, כבר אין בירור מלא של כל בין השמשות. אולם בכל זאת יש לעשות מוך
דחוק, כדי שלפחות לאותו זמן תהיה תוספת הבירור.⁹ יש לציין שהתועלת בשימת מוך
דחוק אפילו אחרי השקיעה היא שדין מוך דחוק הוא חומרה,¹⁰ ולא מעכב בדיעבד, ולכן
גם אם הוא לא שהה בכל בין השמשות, בכל אופן יש בו תוספת בירור. אך יש אופן שבו
בדיקת המוך הדחוק היא מעיקר הדין, ומעכבת בדיעבד. במשנה¹¹ שהובאה לעיל
מופיעה דעת חכמים שאפשר לעשות הפסק טהרה גם ביום השני לנידתה. הגמרא¹²
והראשונים דנים לגבי האפשרות לעשות הפסק טהרה אפילו ביום הראשון לראייתה.
למעשה פסק ה'שלחן ערוך'¹³ שאם רוצה להפסיק בטהרה ביום הראשון לראייתה, בנוסף
לבדיקת הפסק טהרה צריכה לעשות מוך דחוק כל בין השמשות. במקרה כזה, על פי
דעת ה'שלחן ערוך', אין להניח מוך אחרי השקיעה, כי כל עוד המוך לא נמצא כל בין
השמשות הוא לא יועיל לברר בירור מלא, וכאן הרי הוא חובה ומעכב בדיעבד.¹⁴ אולם
הרמ"א¹⁵ פסק שבדיעבד גם באופן כזה המוך אינו מעכב, ובלבד שבדיקת הפסק טהרה
תהיה סמוך לשקיעה.

7. תורת הבית הארוך בית ז שער ה כד ע"א.

8. בית יוסף, יו"ד סי' קצו.

9. שיעורי טהרה לרב מרדכי גרוס, עמ' רמז.

10. על פי דברי הרשב"א הנ"ל, וכן מבואר באחרונים.

11. נידה סח ע"א.

12. נידה שם ע"ב.

13. שו"ע, יו"ד סי' קצו סעי' ב.

14. דעת החוות דעת, סי' קצו סעי' ב, שהמוך מעכב בכל יום שראתה בו, גם אם הוא לא היום הראשון
לדימום.

15. רמ"א, יו"ד סי' קצו סעי' ב.

למעשה, יש לשים מוך אף אם כבר שקעה השמש, בין באופן שהמוך הוא חומרה, כמו שכתבנו לעיל, ובין באופן שהוא מעיקר הדין כגון יום ראשון לראייה, מכיוון שבמצבים שבהם תהיינה סברות נוספות להקל, יהיה אפשר לצרף להיתר את הבירור החלקי של המוך.

